גט פשוט. שטר פשוט כעין שלנו שאינו תפור ומקושר כדלקמן. וכל שטרות קרויין גט כדאמרי' בעלמא (ב"ק דף לה.) וגט חוב שאין בו אחריות. וכין בגיטין וכין בשאר שטרות מיירי כדאמרינן בגמ' [ע"ב] כדי שלא תחלוק בין גיטין לשטרות: **עדיו מתוכו.** כפוף השטר כמו שאנו נוהגין לחתום בתוכו: **מקושר עדיו מאחוריו.** כותב שיטה ומניח חלק כשיעור שיטה הכתובה וכופלה על החלק ותופר ואח"כ כותב שיטה ומניח שיטה חלק וכופלה על החלק ותופר וכן הרבה כדי מקום תורף השטר והעדים חתומין מבחוץ כעין שפירשו אמוראי בגמרא [ע"ב] ובלבד שלא יהיו קשריו מרובין מעדיו כדתנן במס' גיטין (דף פח.): דהוה ליה קרח וטופס של שטר כתוב כולו כעין פשוט וזהו הנקרא לפנינו [ע"ב] הפשוט שבמקושר ואלו הכפילות כל כפל וכפל בפני עצמו ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כעין קסת הסופרים ב) כזה ב) וכן מוכח בגמרא [ע"ב] שהעדים התחומין על כל קשר וקשר נקראין ונראין מבחוץ: **שניהן פסולין.** שלא נעשו כתיקון חכמים ואם שט"ח הוא אינו גובה בו מן הלקוחות ואם גט אשה אינה מתגרשת: **שיכול.** לפשוט ולעשותו פשוט שיקרע התפירות ויפתח השטר (ג) ויהיה פשוט: **הכל כמנהג המדינה.** בגמ' ג) מפרש. וטעמא דמקושר מפרש בגמרא [ע"ב]: **גט פשוט עדיו שנים.** מי שרוצה לעשות שטר פשוט אינו צריך להחתים בו אלא שני עדים והרוצה לעשות מקושר צריך להחתים בו שלשה שכך תקנו חכמים: **פשוט שכתוב בו עד אחד כו'.** בגמרא [קסה.] פריך פשיטא: **גמ' מנה"מ.** שיש שני מיני שטרות חלוקין זה מזה בעדים ובקיאור: זה

ט) גט פשוט עדיו מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו.

פשוט שכתבו עדיו מאחוריו מקושר שכתבו עדיו מתוכו שניהם פסולין רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה גט פשוט עדיו בשנים ומקושר בשלשה פשוט שכתב בו עד אחד ומקושר שכתב בו שני עדים שניהם פסולין: **גמ'** מנהני מילי אמר ר' חנינא דאמר קרא י) ישדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים שדות בכסף יקנו וכתוב בספר זה

גט פשוט עדיו מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו. כל שטר חוב קרוי גט כדאמרי' בעלמא שאין בו אחריות פ' הגוזל קמא (ב"ק דף לה.) ובפ"ק דגיטין (דף י.) כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים והאי מילתא שייך למיתני ד) (בהאי פירקין ולא במסכת גיטין והתם שייך למיתני) פרק הניזקין ולא [בסדר] נזיקין דהכא אגב דתנא פרק מי שמת בכותב שטר שכתב כל נכסיו בבריאות ובשביב מרע תנא הכא גט פשוט דאיירי בשטרות ואגב דאיירי התם בפרק השולח בתיקון העולם תנא בתרייה פרק הניזקין דאיירי בהכי:

מקושר עדיו מאחוריו. תימה לרב ירמיה בר אבא דאמר בגמרא מלמטה למעלה חתמו ומאחורי הכתב כנגד הכתב ליתוס דלמא כתב למעלה מעדים מאי דבעי דסתם שטר יש בו גליון מן הצד וממיך ליה לשטר הראשון ויעשנו פשוט ואע"ג שהשטר יהיה לגד העדים שחותמין בו שחור מ"מ אינו יכול להדייף דהכי משמע בכתובות (דף כפ. ופס) דשחור שלהם אין יכול להדייף דאמר התם האי מאן דבעי לאחויי חתימת ידיה בבי דינא לכתוב אחספא ואי איתא ליחויה בשחור של קלף אלא ודאי אינו יכול להדייף ואע"כ היכי כשר שטר מקושר וי"ל דגייז ליה לגליון שבצד השטר ואע"ת בגמרא כי מוחיב ליה לרב הונא דאמר בין קשר לקשר מאבראי ניחוס דילמא זייף (ב) ליה וכתב מאי דבעי בפנים בסוף השטר והכדי של אחוריו (ג) מסהדי אכל השטר והשתא אמאי לא משני דגייז לקלף היתר על השטר ומתרץ ריב"ס דלא מצי גייז ליה שמניחו בשביל האשרתא שרוצה לעשות בסוף אבל מן הצדדין מצי גייז ליה לכך ליכא למיחש למידי א"כ דאיתמטויא ליה לצד שחור החלק שהוא יוכל לזייף אותו בתוכו ואע"ג דאמר (לקמן דף קסג.) עדים אטיוטא אחמתי ה"מ דאיכא שהשטר ובעדים לצד אחד ואיכא טיוטא בין העדים לשטר אבל הכא דהכדי אחמתי מבחוץ ואיכא טיוטא (ד) בפניהם לא אמרינן אטיוטא אחמתי ואע"ת ליחוס דכתב מאי דבעי אגליון אבין העדים עד סוף השטר למ"ד מלמטה למעלה ויהא השטר הכא הוא ועדיו בשיטה אחת דהא לא מצי גייז ליה שמניחו בשביל האשרתא וי"ל דמטייא ליה אבל בלא טיוטא מצי זייף כדפרי' ואפי' אחתמי שהדי אי אפשר דאיכא בתוכה שיטה של שטר שיזדייף כי אם עד אחד מ"מ יכול לכתוב על אותו עד אחד שחייב לו מאה מנה והוה ליה כתב ידו ולכך צריך לפרש דמטייא ליה והכי נמי לרב הונא דאמר בין קשר לקשר איכא למיחש דלמא יתמוק כל השטר מבפנים ויכתוב למעלה מן העדים (ה) בגליון או מן הצד כנגד העדים ויהיה כתב ידו בשיטה אחת עם השטר אי לא גייז או יטייט כל מה שלמעלה מהן ושמן הצד ה"ג איכא למיחש בין למ"ד מלמטה למעלה בין למ"ד בין קשר לקשר בכל השטרות פשוטים דתמימי שלשה עדים ליחוס שיתחוק כל השטר לצד העדים ויעשה שטר מקושר כנגד אותן העדים וכתב מאי דבעי כיון דכשר משני לדדין (ו) וי"ל דמטייא ליה מבחוץ כנגד העדים ודוחק גדול הוא דמשמע שכשר בלא טיוטא מדלא מישתמיט גמרא לפרש הכי ור' פירש דיש לדחות ההיא דכתובות (שם) דבלאו הכי מצי (ז) לפרש למימר אריש דמגילתא כדלקמן (דף קסו.) אלא להכי נקט חספא דבקלף הוה טעי לכתוב במקום טוב וגם צריך עיון אם מקושר חתום בכתב ידו מצד שני מהני דא"כ אי הוה מחוי אשחור דלמא עביד ליה מקושר בכתב ידו אבל בקלפין שלנו איכול לזייף מצד שחור אין ראיה לקלפין שבימיהם: **פשוט שכתבו עדיו מאחוריו פסול.** טעמא משום שמא יעשנו מקושר ויהיה השטר מוקדם ואפי' לא חתימי כי אם שני עדים גזרי אינים אטו שלשה ואע"ת והלא במקושר יש חלק בין שיטה לשיטה ואע"כ פשוט שאין בו חלק היאך יעשנו מקושר (ח) אלא היה בו חלק וי"ל שהיה כתוב כסדר פשוט והכי מוכח מר' חנינא בן גמליאל שאומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואם יש במקושר חלק היאך יכול לעשות פשוט הלא יכילו שהיה מקושר אלא ודאי לא היה בו חלק ותימה למ"ד בגמרא בין קשר לקשר (ט) אלא דעתא מגואי ואם אין בו חלק היאך יחתמו וי"ל דמ"מ בין שיטה לשיטה דחיק להו עלמא ל"ג טעמא דפסולי כדפי' בקונטרס משום שלא נעשה כתיקון חכמים שנעשה פשוט ולא נחתם מתוכו כדפסלינן בהמגרש (גיטין דף פז.) בכמה עניינים אפי' (י) מצד הכתב כיון שאין נקראין העדים עם הגט ואין לומר דהתם היינו טעמא משום שאנו חוששים שמא תוסיף על הגט מה שתרצה לפי שאין עדים תחתיו ולכך פוסלין אותו הא ליכא למימר שהרי לא משוינן שום חילוק אלא אפי' כתוב בו שריר וקיים או שלא נשאר חלק מלמטה או שחתם אחד מעדיו למטה והשני למעלה או מן הצד פסול והכי נמי הכא: **מקושר** שכתבו עדיו מתוכו כשר **מפני שיכול לעשותו פשוט.** תימה א"כ כל השטרות פשוטים שחתומים בהם שלשה עדים יהיו פסולים שיעשה מקושרים ויהיו מוקדמין ואם נאמר (י) כאן שנדון בפשוט מאי קא פריך (כ) בגמ' (ו) לדברי ר' חנינא ב"ג אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה והא בהאי מקושר אינו דין כשאר מקושרים ואומר ר"י דבמתני' איפליגו היכא דידוע לנו שהוא עושה הלוואה שנה אחת קודם הזמן הכתוב בה כדין מקושר דהשתא איכא למיחש דילמא פרע ליה והשתא פריך אפיר רבי לר' חנינא ב"ג כיון דהאי מקושר כתוב בו שנה אחר ההלוואה א"כ מאוחר הוא (ל) שלא יעמוד אלא מזמן הכתוב וזימנין דזייף ביה וכשירלה לפרוע ויאמר אירכם לי שטרא ויכתוב שובר ביום פלוני פרעתי לו מנה ואח"כ יעשה אידך שטר פשוט ויהיו שטרין שעתה הלוואה ומשני קסבר ר' חנינא אין כותבין שובר ומ"מ קלת קשה אם דינו כפשוט שבא לפנינו מאי קאמר וכי מטא זמניה מטוי ליה שטר פשוט בלאו הכי נדון כפשוט כדפרישית (מ) בשטר מקושר שעדיו מתוכו מגבי' בו כדין פשוט ואומר ר"י דאי לא מטוי ליה פשוט אלא כמו שהוא הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתוב בשטר שהוא מקושר רגלים לדבר שפרעו ולא מגבין ביה אבל כי מטוי ליה פשוט לא יוכלו להרגיש שהוא רמאות ואע"ת אמאי לא הוה קשה לר' על מתני' דשטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים דאיכא למימר דבקאמר הכא ואמאי כשרים וי"ל דסבירא ליה כמאן דאמר (ו) דמאוחרין נמי פסולין אי נמי כשיעשה שובר יכתוב בו פרעתי הלוואה שכתוב בו זמן פלוני דהשתא ליכא למיחש למידי אי נמי (נ) שובר בלא זמן ולכך מאוחרין כשרים אבל הכא במקושר שעדיו מתוכו הוי (ס)(המיוחד) ולא מסיק אדעתיה לכתוב כנגדו שובר בלא זמן או זמן שכתוב בשטר [שכיון] שהיה מקושר לא מסיק אדעתיה שאינו מזמן הכתוב אבל מאוחרין שבשעת כתיבת השובר ידוע שהיה מאוחר ומסיק אדעתיה לכתוב שובר שלא יבא לידי זיוף (פ) ונראה לי שאם יעשה שובר מקושר תו לא אתי לידי חשש כלל ולא היה לריך למימר דלא כתבי שובר: **שדות** בכסף יקנו. עלה טוהה קמ"ל והכי קאמר וכתוב זה (ע) תופס וחתום זה תופס מוכר ולוקח זמן ושדה דתופס איקרי מתימה דלתמרינן בגיטין (דף כפ.): (פ) תלשו וחתמו ונתנו לתוכף כו' (דתורף) והעד עדים כמשמעו והכי נמי אידך קרא ולקח את ספר המקנה טופס ואת החתום תורף ואת הגלוי זהו העדים שהוא גליון של שטר מצות וחוקים בפשוט נמי יש הרבה דברים שצריך לחבר אלא דלא מלמעלה ולא מן הצד אלא מתחתיו ושלא ירחיקו העדים יותר משיטה אחת וכיון דמצי למימר דאתי לפשוט ולפרשו כמו שפירש לית לן למימר דאתי לדרשא: תקנו

מסורת הש"ס

ס) קדושין דף מט. ע) [ומזקקל מ"ן, ג) [ולקמן קסה.], ד) רש"ל מ"ז, ה) נ"פ כגון, ו) [ולקמן קסד.], ז) [ולקמן קעא.], ח) ני' רש"ל מאוחר, ט) מה

תורה אור השלם

1 שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים בארץ בנימן ובסביבי ירושלם ובערי יהודה ובערי ההר ובערי השפלה ובערי הנגב כי אשיב את שבותם נאם יי׳:
ירמיהו לב מד

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה שיכול כו' והיה פשוט. נ"כ עיין כתוס' לקדושין דף מט ע"א דהקשו דא"כ יהיה אחר כין הכיטות וקי"ל גט קרח פסול ע"ש: (ב) תוס' ד"ה מקושר עדיו וכו' דלמא זייף וכתב כ"ל ותיגא ליה נמתק: (ג) בא"ד וסהדי של אחוריו קא מסהדי: (ד) בא"ד ואיכא טיוטא לפניהם וכו' ואפי' אחתמי שהדי זה אחת זה. נ"ב פי' אליבא דמר זוטרא דל"ל דאחתמי זה אחת זה: (ה) בא"ד למעלה מן העדים או יכתוב בגליון וכו' וה"נ איכא: (ו) בא"ד דכשר משני לדדין רצריך לומר דמטייא לי': (ז) בא"ד דבלאו הכי מצי למימר לכתוב אריש כ"ל ותיגא לפרש נמתק: (ח) ר"ה פשוט וכו' היאך יעשנו מקושר כיון שלא היה וכו' והכי מוכח מדאמר ר' חנינא בן גמליאל מקושר: (ט) בא"ד בין קשר לקשר קא סלקא אדעתי' מגואי: (י) בא"ד בכמה עניינים אפילו אחתמו העדים מצד הכתב: (כ) ר"ה מקושר שכתבו וכו' מאי קא פריך רבי בגמ' לדברי ר' חנינא בן גמליאל הלא אינו דומה וכו' כאלו מקושר אין דינו כשאר מקושרים: (ל) בא"ד מאוחר הוא ולא אמה אלא מזמן הכתוב בו וזימנין דזייף ביה וכשירלה לפרוע יאמר: (מ) בא"ד כדפי' דשטר מקושר: (נ) בא"ד אי נמי יכתוב שובר בלא זמן וכו' שעדיו מתוכו הוי כמאוחר ולא מסיק וכו' שמתוך בשטר דכיון שהוא מקושר לא מסיק אדעתיה שאין ההלואה בזמן הכתוב בו אלא שנה: (ס) בא"ד ונראה לי. נ"ב אלו וי"ל הוא אחר לתרץ הקלת קשה דאמאי קאמר וכי מטא זמניה מטוי ליה שטר פשוט אלא דודאי שובר כלל דודאי השובר מרע לכל השטרות המקושרין ושוב לא היה צריך למימר דלא כתבי שובר ולפי אר"י כתב במיוחס הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתוב בשטר והוא מקושר רגלים לדבר כי' על כן כתב ד"ל שיכתוב בשובר שפרע מ"מ בשטר שהוא מקושר אלא כל שאם שובר אינו אע"פ שיש בו זמן מרע לכל השטרות המקושרין הואיל והזמן שכתוב בשובר הוא מאוחר: (ע) ד"ה שדות וכו' וכתוב זה טופס וחתום זה תורף שם מוכר וכו': (פ) בא"ד כדאמרי' בגיטין כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר והעד עדים:

ט) גט פשוט עדיו מתוכו ומקושר עדיו מאחוריו. כל שטר חוב קרוי גט כדאמר גט חוב שאין בו אחריות פ' הגוזל קמא (ב"ק דף לה.) ובפ"ק דגיטין (דף י.) כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים והאי מילתא שייך למיתני ד) (בהאי פירקין ולא במסכת גיטין והתם שייך למיתני) פרק הניזקין ולא [בסדר] נזיקין דהכא אגב דתנא פרק מי שמת בכותב שטר שכתב כל נכסיו בבריאות ובשביב מרע תנא הכא גט פשוט דאיירי בשטרות ואגב דאיירי התם בפרק השולח בתיקון העולם תנא בתרייה פרק הניזקין דאיירי בהכי:

מקושר עדיו מאחוריו. תימה לרב ירמיה בר אבא דאמר בגמרא מלמטה למעלה חתמו ומאחורי הכתב כנגד הכתב ליתוס דלמא כתב למעלה מעדים מאי דבעי דסתם שטר יש בו גליון מן הצד וממיך ליה לשטר הראשון ויעשנו פשוט ואע"ג שהשטר יהיה לגד העדים שחותמין בו שחור מ"מ אינו יכול להדייף דהכי משמע בכתובות (דף כפ. ופס) דשחור שלהם אין יכול להדייף דאמר התם האי מאן דבעי לאחויי חתימת ידיה בבי דינא לכתוב אחספא ואי איתא ליחויה בשחור של קלף אלא ודאי אינו יכול להדייף וא"כ היכי כשר שטר מקושר וי"ל דגייז ליה לגליון שבצד השטר ואע"ת בגמרא כי מוחיב ליה לרב הונא דאמר בין קשר לקשר מאבראי ניחוס דילמא זייף (ב) ליה וכתב מאי דבעי בפנים בסוף השטר והכדי של אחוריו (ג) מסהדי אכל השטר והשתא אמאי לא משני דגייז לקלף היתר על השטר ומתרץ ריב"ס דלא מצי גייז ליה שמניחו בשביל האשרתא שרוצה לעשות בסוף אבל מן הצדדין מצי גייז ליה לכך ליכא למיחש למידי א"כ דאיתמטויא ליה לצד שחור החלק שהוא יוכל לזייף אותו בתוכו ואע"ג דאמר (לקמן דף קסג.) עדים אטיוטא אחמתי ה"מ דאיכא שהשטר ובעדים לצד אחד ואיכא טיוטא בין העדים לשטר אבל הכא דהכדי אחמתי מבחוץ ואיכא טיוטא (ד) בפניהם לא אמרינן אטיוטא אחמתי ואע"ת ליחוס דכתב מאי דבעי אגליון אבין העדים עד סוף השטר למ"ד מלמטה למעלה ויהא השטר הכא הוא ועדיו בשיטה אחת דהא לא מצי גייז ליה שמניחו בשביל האשרתא וי"ל דמטייא ליה אבל בלא טיוטא מצי זייף כדפרי' ואפי' אחתמי שהדי אי אפשר דאיכא בתוכה שיטה של שטר שיזדייף כי אם עד אחד מ"מ יכול לכתוב על אותו עד אחד שחייב לו מאה מנה והוה ליה כתב ידו ולכך צריך לפרש דמטייא ליה והכי נמי לרב הונא דאמר בין קשר לקשר איכא למיחש דלמא יתמוק כל השטר מבפנים ויכתוב למעלה מן העדים (ה) בגליון או מן הצד כנגד העדים ויהיה כתב ידו בשיטה אחת עם השטר אי לא גייז או יטייט כל מה שלמעלה מהן ושמן הצד ה"ג איכא למיחש בין למ"ד מלמטה למעלה בין למ"ד בין קשר לקשר בכל השטרות פשוטים דתמימי שלשה עדים ליחוס שיתחוק כל השטר לצד העדים ויעשה שטר מקושר כנגד אותן העדים וכתב מאי דבעי כיון דכשר משני לדדין (ו) וי"ל דמטייא ליה מבחוץ כנגד העדים ודוחק גדול הוא דמשמע שכשר בלא טיוטא מדלא מישתמיט גמרא לפרש הכי ור' פירש דיש לדחות ההיא דכתובות (שם) דבלאו הכי מצי (ז) לפרש למימר אריש דמגילתא כדלקמן (דף קסו.) אלא להכי נקט חספא דבקלף הוה טעי לכתוב במקום טוב וגם צריך עיון אם מקושר חתום בכתב ידו מצד שני מהני דא"כ אי הוה מחוי אשחור דלמא עביד ליה מקושר בכתב ידו אבל בקלפין שלנו איכול להדייף מצד שחור אין ראיה לקלפין שבימיהם: **פשוט שכתבו עדיו מאחוריו פסול.** טעמא משום שמא יעשנו מקושר ויהיה השטר מוקדם ואפי' לא חתימי כי אם שני עדים גזרי אינים אטו שלשה ואע"ת והלא במקושר יש חלק בין שיטה לשיטה ואע"כ פשוט שאין בו חלק היאך יעשנו מקושר (ח) אלא היה בו חלק וי"ל שהיה כתוב כסדר פשוט והכי מוכח מר' חנינא בן גמליאל שאומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט ואם יש במקושר חלק היאך יכול לעשות פשוט הלא יכילו שהיה מקושר אלא ודאי לא היה בו חלק ותימה למ"ד בגמרא בין קשר לקשר (ט) אלא דעתא מגואי ואם אין בו חלק היאך יחתמו וי"ל דמ"מ בין שיטה לשיטה דחיק להו עלמא ל"ג טעמא דפסולי כדפי' בקונטרס משום שלא נעשה כתיקון חכמים שנעשה פשוט ולא נחתם מתוכו כדפסלינן בהמגרש (גיטין דף פז.) בכמה עניינים אפי' (י) מצד הכתב כיון שאין נקראין העדים עם הגט ואין לומר דהתם היינו טעמא משום שאנו חוששים שמא תוסיף על הגט מה שתרצה לפי שאין עדים תחתיו ולכך פוסלין אותו הא ליכא למימר שהרי לא משוינן שום חילוק אלא אפי' כתוב בו שריר וקיים או שלא נשאר חלק מלמטה או שחתם אחד מעדיו למטה והשני למעלה או מן הצד פסול והכי נמי הכא: **מקושר** שכתבו עדיו מתוכו כשר **מפני שיכול לעשותו פשוט.** תימה א"כ כל השטרות פשוטים שחתומים בהם שלשה עדים יהיו פסולים שיעשה מקושרים ויהיו מוקדמין ואם נאמר (י) כאן שנדון בפשוט מאי קא פריך (כ) בגמ' (ו) לדברי ר' חנינא ב"ג אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה והא בהאי מקושר אינו דין כשאר מקושרים ואומר ר"י דבמתני' איפליגו היכא דידוע לנו שהוא עושה הלוואה שנה אחת קודם הזמן הכתוב בה כדין מקושר דהשתא איכא למיחש דילמא פרע ליה והשתא פריך אפיר רבי לר' חנינא ב"ג כיון דהאי מקושר כתוב בו שנה אחר ההלוואה א"כ מאוחר הוא (ל) שלא יעמוד אלא מזמן הכתוב וזימנין דזייף ביה וכשירלה לפרוע ויאמר אירכם לי שטרא ויכתוב שובר ביום פלוני פרעתי לו מנה ואח"כ יעשה אידך שטר פשוט ויהיו שטרין שעתה הלוואה ומשני קסבר ר' חנינא אין כותבין שובר ומ"מ קלת קשה אם דינו כפשוט שבא לפנינו מאי קאמר וכי מטא זמניה מטוי ליה שטר פשוט בלאו הכי נדון כפשוט כדפרישית (מ) בשטר מקושר שעדיו מתוכו מגבי' בו כדין פשוט ואומר ר"י דאי לא מטוי ליה פשוט אלא כמו שהוא הואיל שבשובר כתוב שפרע מה שכתוב בשטר והוא מקושר רגלים לדבר שפרעו ולא מגבין ביה אבל כי מטוי ליה פשוט לא יוכלו להרגיש שהוא רמאות ואע"ת אמאי לא הוה קשה לר' על מתני' דשטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרים דאיכא למימר דבקאמר הכא ואמאי כשרים וי"ל דסבירא ליה כמאן דאמר (ו) דמאוחרין נמי פסולין אי נמי כשיעשה שובר יכתוב בו פרעתי הלוואה שכתוב בו זמן פלוני דהשתא ליכא למיחש למידי אי נמי (נ) שובר בלא זמן ולכך מאוחרין כשרים אבל הכא במקושר שעדיו מתוכו הוי (ס)(המיוחד) ולא מסיק אדעתיה לכתוב כנגדו שובר בלא זמן או זמן שכתוב בשטר [שכיון] שהיה מקושר לא מסיק אדעתיה שאינו מזמן הכתוב אבל מאוחרין שבשעת כתיבת השובר ידוע שהיה מאוחר ומסיק אדעתיה לכתוב שובר שלא יבא לידי זיוף (פ) ונראה לי שאם יעשה שובר מקושר תו לא אתי לידי חשש כלל ולא היה לריך למימר דלא כתבי שובר: **שדות** בכסף יקנו. עלה טוהה קמ"ל והכי קאמר וכתוב זה (ע) תופס וחתום זה תופס מוכר ולוקח זמן ושדה דתופס איקרי מתימה דלתמרינן בגיטין (דף כפ.): (פ) תלשו וחתמו ונתנו לתוכף כו' (דתורף) והעד עדים כמשמעו והכי נמי אידך קרא ולקח את ספר המקנה טופס ואת החתום תורף ואת הגלוי זהו העדים שהוא גליון של שטר מצות וחוקים בפשוט נמי יש הרבה דברים שצריך לחבר אלא דלא מלמעלה ולא מן הצד אלא מתחתיו ושלא ירחיקו העדים יותר משיטה אחת וכיון דמצי למימר דאתי לפשוט ולפרשו כמו שפירש לית לן למימר דאתי לדרשא:

ס) ל"ל והיינו דתנן גט מקושר שהיו עדיו חתומין מאחר המתיבה כשר וכדמפרש בגמרא וכו' ויתפשט על ידו המתיבה:

גט פשוט. הפשוט כעין שלנו, עדיו מתוכו. תחת הכתב (קדושין מט.). מקושר. שתקנוהו לגהמיר שלא יהולין להחזיר גרושתיהן וכשהיו מיפנין הולכין אל הסופר דממהר לכתוב גט ונותנו לה ומתמהמה לאחר זמן, תקנו להו מקושר שיש בו טורח לעשותו ואלהכי הכי מיתבא דעתיה, מיהו כדאלמו שיטה חלק וכותב שיטה, ושיטה חלק וכותב שיטה, וכן עד שלשה או ארבעה או יותר שיטין חלק, וכופל חלק הראשון על הכתב ותופר, ואחר וכופל חלק השני על שיטת הכתב שתחתיו ותופר, וכן שלשה, והעדים חותמין מבחוץ בין קשר לקשר, ולעיקר דגט פשוט עדיו בשנים, מקושר עדיו שלשה וכל כפל וכפל קרוי קשר, ושלשה קשרין יש בו וחס כא לכרהמ קשרים מרובה בעדים, ישאר טופס השטר כתוב כדרכו (שם). שניהם פסולין. שלא נעשו כתקון חכמים (שם). שיכול לעשותו פשוט. שלא לתפור הקשרים, ואם מבפיק אחיר בין שיטות העליונות מה בכך, ומעמא דמ"ק מפרש (לקמן קמד.): דקשבר אין יכול לעשותו פשוט מפני שהמקושר והפשוט אין זמני שוה, שאין כותבין זמן למקושר מאותה שנה אלא מאנה של אחריה (קדושין מט.). הכל כמנהג המדינה. מקום שהנו כפשוט ועשאו מקושר, מקושר ועשאו פשוט פסול, דמי עבדיה בעל אלא לכתוב על מנהג המדינה הוא דשויה, ובהאי לא אחיי מגמי קמאי אלא כשאינה מקוום עדים (שם).

רבינו גרשום

גט פשוט. שטר פשוט. כגון שטרות שלנו והאי גט אפילו בשאר שטרות מיירי דכל שטרות איקרו גט כדאמרינן (כתובות נא) וגט חוב שאין בו אחריות: עדיו מתוכו. במקום הכתיבה תחת הכתיבה: מקושר. הוא עשוי כקישורין תפורות וכך היו רגילין לעשותו תחילת הקלף היו כותבין שיטה אחת וכרון עדות שהיתה בפנינו ואחר כך היו מניחין חלק כשיעור שיטה אחת והיו מקפלין שיטה ראשונה הכתובה על שיטה שניה שאינה כתובה והיו תופרין אותה שיטה הכתובה על שיטה שאינה כתובה ואח"כ כותבין בשיטה השלישית בירח פלוני ובכך וכך ימים ביום פלוני ומניחין שיטה רביעית חלק וחזרין ומקפלין שיטה הכתובה על החלק ותופרין אותו ביחד ושוב כותבין בשיטה חמישית בשנת כך וכך לבריאת עולם ומניחין שיטה ששית חלק והיו מקפלין ותופרין הכתוב על החלק וכך היו רגילין לעשות מן ו' שיטין עד שיכתוב הזמן ומאריך באותו ענין שאמרנו והיו תופרין אותן ושאר כתיבת השטר כותבין כשאר השטרות פשוטין וזה פשוט שבמקושר ומפרש בגמ' טעמא מאי הוי עבדי מקושר והיינו ח) של גט מקושר שיהיו עדיו חתומין מאחר הכתיבה כדמפרש בגמ'. מפני שיכול לעשותו פשוט שיקרע התפירו' ויתפשט על הכתיבה: מנא הני מילי. דקתני מתני' דאיכא גט מקושר וצריך עדים היכן רמז מן הפסוק: וכתוב בספר.

עין משפט נר מצוה

א א טוש"ע ח"מ סי' מד סעיף ט:

ב ב מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ח ועיין במ"מ סמג עשין לד טוש"ע שם ס"ה:

תורה אור השלם

1 וְאָקַח אֶת סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת הַחֲתֻמוֹ הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְאֶת הַגְּלוּי:
ירמיהו לב יא

2 לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חֵטְא בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר:
דברים יט טו

3 שְׁדוֹת בַּכֶּסֶף יִקְנוּ וְכָתוֹב בַּסֵּפֶר וְחָתוֹם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּבְסִבִיבֹת יְרוּשָׁלִַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם נְאֻם יְיָ:
ירמיהו לב מד

מוסף רש"י

עצה טובה קא משמע לן. שיהא שטרי בידי מוכן לראיה ולא יחקק לעדים כשיעולו עליו (לעיל כח:).

רבינו גרשום

דהו פשוט שכתוב פשוט בספר: וחתום זה מקושר. כלומר שצרור וחתום תפור וקשור ט) ביני: והעד שנים. כדכתיב לא יקום עד אחד באיש ממשמע שנאמר עד איני יודע שהוא אחד ומה ת"ל אחד ללמדך כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד ה"נ האי והעד שנים הן הוא"ל דלא כתב אחד: עדים שלשה. דמדקאמר והעד שנים מכלל דעדים שלשה הן: איפוך אנא. ואימא ג' לפשוט וב' למקושר. ומשני לא ס"ד דמתוך שנתרבה מן הפשוט בקשריו דקאמר' נתרבה נמי בעדים דליהוי משונה מן הפשוט: ורפרס אמר מהכא. דפשוט ומקושר מן התורה דכתיב ואקח את ספר המקנה וגו' ספר זה פשוט כמו ספר: חתום זה מקושר. שקשור וחתום וחפור בינו ובינו: גלוי זה פשוט שבמקושר שאר כתיבת כל השטר הוי פשוט וגלוי מדקאמר מצוה מכלל דאיכא בהאי דליתא בהאי: רמי בר יחזקאל אמר מהכא. איכא למשמע דאיכא שני מיני גט: ע"פ שנים עדים או שלשה עדים עיין לקמן. וצריך למקושר ג' ולפשוט ב'. ומקשינן לר' חנינא ולרפרס ולרמי בר יחזקאל וכי כל הני קראי דמוקמת לגט פשוט ולמקושר להכי הוא דאתא: עצה טובה קמ"ל. ירמיה הוא דאזהר להו לישראל כשתקנו שדות צריך לכם לכתוב שטרות ולהחתים עדים ויהא שמור בידכם לפי כשתלכו בגלות שמא יהרגו העדים או יילוכום בשם למקום רחוק ולא ימצאו העדים לפניך צוה להם לכתוב שטרות ולשומרן שלא יכפרו בהם המוכרין. והא נמי דאמר רפרס דאקח את ספר המקנה לאו משום דלהכי אתא אלא מעשה שהיה כך היה ולאו משום דילפינן מינה כלום. כך אמר המורה ששמע מרבו שכך מצא כתוב שמו ג) כן דכתיב המצוה והחזוקים מיכן סמכו חכמים לתיקון כל השטרות מן התורה. והאי דרמי בר יחזקאל דעל פי שנים עדים וגו' לאו להכי הוא דאתא אלא להקיש ג' עדים לשנים בפלוגתא דר' עקיבא ורבנן כל חד וחד כדאית ליה כדתנן במס' מכות בפרקא קמא על פי שנים עדים או שלשה וגו' אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב שלשה אלא להקיש ב' לג' מה ג' מזימין את השנים אף שנים מזימין את השלשה וד' עקיבא אמר לא בא השלישי להקל עליו אלא להחמיר וכו' אלא גם מקושר מדרבנן הוא דתקינו הכי והא דקא מפיק ליה מוחתום בספר והעד עדים קרא לאו להכי אתא אלא כדאמרן לעצה טובה אלא דסמך וראיה בעלמא אשכחו למילתייהו: ומאי שעמא תקינו רבנן גט מקושר. אתרא דכהני הוי דקפדי. דהוו כעסנים ומגרשין נשיהן מחמת כעס ושוב היתה אסורה לחזור לו דכתיב גרושה לא יקחו ולהכי תקינו רבנן מקושר דאדהכי והכי שכותבין אותו כן וממתינים דקושרים ומקפלין אותו ותופרין אותו וחוזרין ועושין כן עד ג' פעמים מיתבא דעתייהו וישכך כעסם

ט) מוקי ל"ל תפור וקשור ביגו ועדיו כל"ל וכ"כ לקמן בד"ה חתום. ג) הלשון לריך תקון בכאן קצת יל"ע

תקנו רבנן מקושר בו'. מספקא לן בזמן הזה כשכהן מגרש אשתו אם צריך לעשות מקושר כי מתוך התקנה משמע שאין לגרש כי אם במקושר אך לפי שאין אנו נקיפין בו בעוונ נכון יותר לעשותו פשוט שהוא קל יותר אי נמי לא תקינו רבנן כי אם באותו מקום ור"י היה אומר (ה) דתקינו רבנן מקושר לא שיהא חובה לעשותו כן אלא כדי שלא יפסידו נשותיהן התקינו לעשותו כן: **שלא** תחלוק בין גיטין לשטרות. שאם תפסלנה בשטרות אתי למיפסל אף בגיטין אי נמי אי לא עבדי שטרי חוב מקושר אתי שיעמו (ו) לעשותו גם בגיטין אלא מתוך שהורגלו לעשותו מקושר יעשו בגיטין ולפירוש קמא אין להקשות משטרות שאנו פוסלין בעד כותי וגיטין מכשירין ולא גזרינן גיטין אטו שטרות דהשם היינו טעמא משום דאין עדי הגט חותמין זה אלא זה ומדכותי חתים בריש ש"מ חבר הוא אבל עדי שטר חותמין זה אלא זה: **רב** ירמיה בר אבא **אמר אחורי הכתב** כנגד הכתב מבחוץ. אי לא אמר אלא אחורי הכתב כנגד הכתב ולא אמר מבחוץ הוה אמינא כנגד הכתב היינו כלפי הכתב ואחורי הכתב היינו למעלה מן הכתב אלינו למטה כשאר חתימות ואי [הוי] אמר אחורי הכתב מבחוץ (ז) ה"א אפי' בין קשר לקשר קמ"ל כנגד הכתב ולא כנגד הקשר ואי הוה אמר מבחוץ כנגד הכתב הוה אמינא לגלדין: **לרב** הונא דאמר בין קשר לקשר קס"ד מגואי. ואע"ג דתנן מקושר עדיו מאחוריו אינא למימר דשפיר קרי אחוריו בין שיטה לשיטה לפי (ח) (שאין) העד אחורי השיטה שתחתיו: **ואם** איתא אין זמן ואין עדים בזה מיבעי ליה. וא"ת לר' ירמיה נמי קשה דכיון שהיו (ט) אחוריו דרך אורך (י) השיטה והיה סבור בו שהוא פשוט היה לו לפסלו נמי משום עדים שהיו מאחוריו דתנן גט פשוט שכתוב עדיו מאחוריו פסול וכ"ת לא ידע מתני' כלל דהא לא ידע שיעשו שטר מקושר (י) עד שנמעה לקמן אבל קודם לכן לא ואפי' פשוט שפסול כשעדיו מאחוריו לא היה יודע שהרי במתני' דפסלינן ליה היינו משום שלא יעשו מקושר ויהיה מוקדם וכיון שלא היה יודע כלום במקושר לא היה יודע בפשוט שפסול כשעדיו מאחוריו הא ליכא למימר חדא שאין סברא לומר שרבי לא היה בקי בשטר פשוט ועוד קשה דא"ל ר"ש בריה (כ) בין קשריו מובלע מנא ליה רבי לא שנאה ר"ש מנא ליה ועוד אע"פ שלא היה יודע דפסול פשוט שעדיו מאחוריו משום דמקושר מיתני' בהדי פשוט ואיכא למימר כמו שלא היה יודע מתני' במקושר לא היה יודע גם בפשוט מ"מ היה לו לידע מתני' דגיטין (דף פז:) דתנן התם העדים החתומים בראש הדף מן הצד מאחוריו בגט פשוט פסול וי"ל דהיה יודע רבי מתני' דפשוט ודמקושר (ל) ולא היה יודע דבמקושר שנה מונין שתים עד שנמעה מזונין וכאן היה סבור שלא היו מותנין בין הקשרים שום עיקר השטר לכך היה מתמה אין זמן אלא שהיה יודע שעדיו מאחוריו וכן יש להקשות ולתרץ לבתר דמשני מאבראי לרב הונא אבל זה קשה דמאי פירכא (מא) הא דאעדים לא קפיד כיון שדינם להיות בין קשר לקשר אלא דסמך ראיה בעלמא אשכחו למילתייהו: ומאי שעמא תקינו רבנן גט מקושר. אתרא דכהני הוי דקפדי. דהוו כעסנים ומגרשין נשיהן מחמת כעס ושוב היתה אסורה לחזור לו דכתיב גרושה לא יקחו ולהכי תקינו רבנן מקושר דאדהכי והכי שכותבין אותו כן וממתינים דקושרים ומקפלין אותו ותופרין אותו וחוזרין ועושין כן עד ג' פעמים מיתבא דעתייהו וישכך כעסם

זה פשוט. כעין ספר: **וחתום.** משמע צרור וחתום ומקושר: **והעד שנים.** כדאמר בעלמא (סוטה דף ג:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד כמו שפרט לך לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' [דברים יט] מכלל דעד סתם הרי כאן שנים: **מתוך שנתרבה בקשריו.** שהחמיר בו הכתוב והטריח לעשות קישורין החמיר נמי בריבוי עדים: **זה פשוט שבמקושר.** (ח) התופס שכתוב כעין שלנו: **מלוה וחוקים.** משמע שיש (כ) מיני חלוקי דיני דייניו: **עלה עובה קמ"ל.** כדמפרש ברש חזקת הבתים (לעיל כט.) כדכתיב [ירמיה לב] ונתתם בכלי חרש למען יעמדו וגו': **כפלוגתא דר"ע ורבנן.** במס' מכות להקיש שלשה לשנים כו': **אלא מקושר מדרבנן הוא.** כדמפרש טעמא לקמן: **ומגרשי נשייהו.** מתוך כעס שהגט פשוט נכתב מהרה וכשנמיס מרגזם אינם יכולים להחזיר גרושותיהן כדכתיב ואשה גרושה מאישה לא יקחו (ויקרא כא): **היכן עדיס.** דמקושר חותמין: **רב הונא אמר בין קשר לקשר.** וקא (ג) סלקא דעתך השתא מבפנים: **אחורי הכתב.** כנגד כל הכתב מבחוץ הכי ס"ל לרבי ירמיה בר אבא כדמוכח לקמן(ד) דלדידיה מחזיקין חתימת עדים כנגד כל (ד) סוף הכתב ולדידיה אינו צריך לכתוב צריך וקיים שמקום חתימת העדים מקיים כל הכתב כנגדו מבפנים: **ואמר רבי אין זמן בזה.** בחמיה: **ואם איתא.** דבין קשר לקשר חתמי עדים מגואי והכי הן מוצלעין בין קשריו כמו הזמן אמאי לא קפיד אלא אזמן אעדים נמי הוה ליה למיבעי אמאי אין עדיס: **בין קשר לקשר מאבראי.** ונראין העדים בין חריצי הקשרין כדפרישית במתני': **וניחוש דלמא וייף וכתב מאי דבעי.** בסוף השטר שבמקושר שהרי מתימי שהדי בראש השטר בין הקשרים הואיל ואין העדים חתומים בסוף השטר: ומשני **דכתב בו.** בסוף השטר צריך וקיים דהיינו הוכחה של סוף השטר ואין יכול עוד להוסיף אחריו: **וניחוש דלמא וייף וכתב.** אחר ההוא צריך וקיים מאי דבעי וכתב צריך וקיים אחריני בסוף מה שהוסיף: **תרי צריך וקיים לא כתבינן.** והרואה יודע שהוא זיוף: ופריך **דלמא וייף ומחיק:** ומשני **האמר ר' יוחנן תלויה מקוימת בשרה.** טעה הסופר והניח תלה תיבה או שתים בין שיטה לשיטה ואחר כן קיימה בסוף השטר כמו שאנו כותבין תיבה פלונית דביני חטי צריך וקיים: מחק וכתב מאי דבעי והדר כתב צריך וקיים הא אמר ר' יוחנן תלויה מקוימת בשרה מחק

זה פשוט וחתום זה מקושר והעד שנים עדים שלשה הא כיצד שנים לפשוט שלשה למקושר ואיפוך אנא מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו רפרס אמר מהכא [1]ואקח את ספר המקנה את החתום המצוה והחקים ואת הגלוי ואקח את ספר המקנה זה פשוט את החתום זה מקושר ואת הגלוי זה פשוט שבמקושר המצוה והחקים אלו דברים שבין פשוט למקושר הא כיצד זה עדיו שנים וזה עדיו שלשה זה עדיו מתוכו וזה עדיו מאחוריו ואיפוך אנא מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו רמי בר יחזקאל אמר מהכא [2]על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר אם תתקיים עדותן בשנים למה פרט לך בשלשה לומר לך שנים לפשוט שלשה למקושר ואיפוך אנא מתוך שנתרבה בקשריו נתרבה בעדיו והני להכי הוא דאתו כל חד וחד למילתיה הוא דאתא לכדתניא [3]שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום [ט]עצה טובה קא משמע לן ואקח את ספר המקנה הכי הוה מעשה על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים [ג]להקיש שלשה לשנים בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אלא מקושר מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא וטעמא מאי תקינו רבנן מקושר אתרא דכהני הוו והוו קפדי טובא ומגרשי נשייהו ועבדי רבנן תקנתא אדהכי והכי מיתבא דעתייהו התינה גיטין שטרות מאי איכא למימר כדי שלא תחלק בין גיטין לשטרות היכן עדים חותמין רב הונא אמר בין קשר לקשר ורב ירמיה בר אבא אמר אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ אמר ליה רמי בר חמא לרב חסדא לרב הונא דאמר בין קשר לקשר קא סלקא דעתין בין קשר לקשר מגואי והא [ג]ההוא מקושר דקאתא לקמיה דרבי ואמר רבי אין זמן בזה אמר ליה רבי שמעון ברבי לרבי שמא בין קשריו מובלע פלייה וחזייה ואם איתא אין זמן בזה ואין עדים בזה מיבעי ליה אמר ליה מי סברת בין קשר לקשר מגואי לא בין קשר לקשר מאבראי וניחוש דלמא זייף וכתב מאי דבעי וחתימי סהדי דכתיב ביה שריר וקיים וניחוש דלמא כתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים אחרינא [א]חד שריר וקיים כתבינן תרי שריר וקיים לא כתבינן וליחוש דלמא מחיק ליה לשריר וקיים וכתב מאי דבעי והדר כתב שריר וקיים הא אמר ר' יוחנן [ב]תלויה מקוימת בשרה מחק

וקרע רבי את התפירות וחזייה: ואם איתא. דעדים חתומין בין קשר לקשר ואינן נראין מאי האי דקאמר רבי אין זמן בזה: אין זמן ועדים מיבעי ליה. דהא לא חזי עדים טפי מן הזמן: אלא בין קשר לקשר במקום חלק מאבראי. כי האי גוונא שיטה אחת היה כותב ומניח אחת חלק וכנגד אותו חלק מבחוץ היה חותם ראובן בן יעקב וכותב שיטה שלישית ומניח רביעית חלק ובאותו חלק מבחוץ כנגדו חותם שמעון בן עמרם ובחלק של שיטה ששית חותם חצרון בן שאלתיאל ומשום הכי כשיהיה מקופל ותפור היה נראה חצרון ומש"ה אמר רבי אין זמן בזה ולא אמר אין עדים משום דחזי חד מינייהו אלא הוה מפשפש בתר אחרינא: והואיל דאמרת דעדים בין קשרים חתומים ליחוש דילמא כתב בסוף כתיבת השטר דבתר הכי הוסיף והלזה אותו עוד ומזייף וחתמי סהדי בין הני עדים ומסתברא דעל כל כמה דכתוב בשטר חתימי וטריף שלא בדין. ומשני דכתב ביה שריר וקיים מקמי דחתימי סהדי: וליחוש כו' והרי כתיב שריר וקיים אחריני. ומשני חד שריר כו'. וליחוש כו'. ומשני דהאמר ר' יוחנן תלויה מקוימת בשירה כגון תיבה או שנים שהשמיט הסופר ותלאה וכתבה בין השיטות במקום שהשמיט

מסורת הש"ס

ה) [ל"ע כח: ע"ש ול"ע], ו) מכות ה: פנהדרין ט., ז) [לקמן קסד:], ד) [לף קפא.]. ח) רש"ל השטר.

הגהות הב"ח

(א) רש"ש ד"ה זה פשוט שבמקושר הטופס: (ב) ד"ה תלויה וכו' שיש שני מלוקי דיינין: (ג) ד"ה רב הונא וכו' שלקא דעתיה דהתמא: (ד) ד"ה אחורי הכתב וכו' כנגד כל הכתב עד סוף השטר ולדידיה אינו צריך: (ה) תוס' ד"ה מקנו וכו' וכ"ש היה אומר דמאי דתקינו רבנן מקושר לא שיהיה מוכה: (ו) ד"ה אלא וכו' שיעשו מלעשותו מקושר גם בגיטין אבל מתוך שהורגלו לעשות מקושר יעשו גם בגיטין וכו' בעד כותי וגבגיטין: (ז) ד"ה רב ירמיה וכו' ה"א אפי' בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (ח) ד"ה לרב הונא וכו' לפי שהעד אחורי השיטה כ"ל דתינח שאין נמתק: (ט) ד"ה ואם איתא וכו' דאיין אחרי העדים אחוריו דרך אורך השיטה: (י) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (יא) ד"ה לרב הונא וכו' לפי שהעד אחורי השיטה כ"ל דתינח שאין נמתק: (יב) ד"ה ואם איתא וכו' דאיין אחרי העדים אחוריו דרך אורך השיטה: (יג) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (יד) ד"ה לרב הונא וכו' לפי שהעד אחורי השיטה כ"ל דתינח שאין נמתק: (טו) ד"ה ואם איתא וכו' דאיין אחרי העדים אחוריו דרך אורך השיטה: (יז) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (יח) ד"ה לרב הונא וכו' לפי שהעד אחורי השיטה כ"ל דתינח שאין נמתק: (יט) ד"ה ואם איתא וכו' דאיין אחרי העדים אחוריו דרך אורך השיטה: (כ) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (כא) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (כב) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (כג) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (כד) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (כה) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (כו) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (כז) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (כח) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (כט) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (ל) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (לא) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (לב) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (לג) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (לד) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (לה) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (לו) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (לז) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (לח) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (לט) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מ) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מא) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מב) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מג) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מד) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מה) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מו) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מז) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מח) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (מט) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נ) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נא) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נב) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נג) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נד) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נה) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נו) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נז) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נח) בא"ד בין קשר לקשר. נ"ב ופליג אדב הונא דאמר בין קשר לקשר דיוקא אלא בכל ענין: (נט

מחק פסול. לף מה שהגיה עליו אע"פ שמקויס וכדמפרש ואזיל שאותו המחק בסוף השטר במקום (כ) שהיה יכול לומר שהיה כתוב בו שריר וקיים כגון בתר במנא דכסר למיקניא ביה ומחקו והגיה מה שרצה ואחר כך כתב שריר וקיים אבל באמצע הכתב אין לחוש שהרי הדבר ניכר שקודם שנכתב שריר וקיים בזה השטר נמחק ונתקיים: **וכשיעור שריר וקיים.** וכל שכן אם שיעור המחק יותר מזה: **ולר' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב כנגד כל הכתב מבחוץ.** תוממין העדים וממלאים מקום תחימת העדים עד סוף השטר ולא צריך שריר וקיים: **ליחוש דלמא.** זייף וכתיב מאי דבעי מגוואי בסוף השטר ואע"פ שאין עוד עדים כנגדו מבחוץ ויאמר לא הנחתי זה החלק מבחוץ אחורי זו השיטה אלא להרבות עדים גם בזו השיטה כנגדה מאחוריה ולא מזדמן לי כן פירש רבינו חננאל. ובספרים שלנו כתוב ומפיס בעדים מאבראי כלומר נגד אותה השיטה שיוסיף מבפנים יחתום עליה עדים כנגדה מבחוץ כדי למלאות כל השטר עדים לקיים כל הכתוב בתוכו מלד שני כנגדו ויאמר כדי לרבות עדים הוא דעבדי אע"פ שמקושר דיו בג' עדים אני מתכוונתי לפרסם הדבר והרביתי עדים הרבה והכא דתנן (גיטין דף פח:) גט קרח הכל משלימין עליו כו' איהו גט קרח כל שקשריו מרובים מעדיו אבל אם עדיו מרובים מקשריו שפיר דמי: **א"ל.** רב חסדא לרמי בר חמא: **מי סברת.** אליבא דר' ירמיה בר אבא: **עדים כסדרן** (ג) **כחיבי.** מאחורי הכתב שאם השטר כתוב שתי שגם העדים חתומין שתי ואם הכתב כתוב ערב שגם העדים חתומין ערב והתחילו לחתום בתחלת השטר כנגד זכרון עדות שהיתה בפניהם כו' וכולן זה תחת זה א"כ ולאי יכול להוסיף ולזייף ולהחתים כדקאמרת: **אלא מלמטה למעלה חתימי.** מתחילין לחתום מאחריו כנגד שיטה אחרונה זה (ד) תחת זה והולכין וחותמין לארכו של שטר ואם השטר כתוב ערב הן חותמין שתי וכן מפורש בגמרת ארץ ישראל (ג) גט פשוט עדיו לרחבו ומקושר עדיו לארכו וכיון שמתחילין לחתום כנגד שיטה אחרונה אין יכול להוסיף עוד ולזייף עוד מלד אחר שאין השטר מתקיים אלא מכנגד החתימות ולמעלה: **ריעותא בשיטה אחרונה.** (ה) שיש כתוב שם תנאי או פרעון המזיק לבעל השטר וגייז לה לההיא שיטה אחרונה ואף על גב דגייז ליה לראובן בהדיה החתום כנגדה מבחוץ הרי משתייר ביה בן יעקב עד ותנן דכשר כך: **בן איש פלוני עד כשר.** מאחר שמכירין שזה כתב ידו של אותו בן פלוני: ומשני **דכתב ביה ראובן בן בחד דרא.** בשורה אחת ואי גייז ליה לראובן גייז ליה נמי לבן בהדיה ולא נשאר בלתי יעקב לבדו: **וקא מתכשר ביעקב עד.** דלמרינן יעקב עלמו חתם את שמו: במקושר דמהדר כיון שעדיו מתוכו: **וגייז** ליה לשיטה אחרונה. ומ"כ לר' ירמיה לא הוה כתיב ביה שריר וקיים במקושר דאי הוה כתיב ביה היכי הוה גייז ליה הלא לא יראו שריר וקיים ויפסלוהו ולרב הונא היה כתוב בו כדמשני לעיל אבל בפשוט אין למר ואין למר לא היה כתוב בפשוטים שלהם שריר וקיים: **דכתב** ראובן בן בחד דרא ויעקב עד בחד דרא עליויה. כלומר (ו) כתוב ראובן בן בשיטה אחרונה והיינו בחד דרא ואחר כך יעקב עד לארכו של שטר ופירש ריב"ם אי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב הוה אני גייז לשיטה אחרונה עד ראו של ראובן ועם בן שתחתיו ושאר בן יעקב וקושיא של ריב"ם (ז) כשאפרש שיעקב וראובן בחד דרא לארכו של שטר ובן תחת ראש ראובן שאם לא היה כשר בהכי בבן למעלה ויעקב עד למטה מאי דוחקיה לשנויי שבן גדול כראובן לימא שפירושו שראובן למעלה: (ל) **בא"ד** ועוד דהשתא לא קשיא מידי מה שהקשה ריב"ם לקמן במקושר ובן יעקב עד פסול גרידא כשר. נ"כ כלומר הלא כמו שבבן יעקב עד לא מתכשר אלא בשבן למעלה יעד למטה תחתיו הוה כמו כן בראובן בן יעקב עד מתכשר בשבן למעלה שיעקב מתחת לראובן ודו"ק: (מ) **בא"ד** ולא כפושעים שטועים ואומרים שאינו כשר בכהי דאינו וכו' זהוו שוגג אלא צריך לפרש בן היה נדול: (נ) **בא"ד** כדפרשית דגייז לראו ולבן שתחתיו ישאר בן אל שם לראובן הוה לשון ריב"ם לראובן בן בחד דרא ויעקב עליה ולריך שיכתוב בן תחת בן של (לראובן) לראובן בן יעקב דהשתא אי גייז לראו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר ראובן שאם יתחיל ויכתוב בכנגד תחילת לראובן כ"ל: (ס) ד"ה ומתכשר ביעקב עד וכו' שני גיטין שבתבן זה בלד זה לת שהעדים הראשונים נקראים עמו וכו' ביעקב עד אתי שפיר כמו שפרשנו: (ע) **בא"ד** ואיכא למימר בהאי יעקב עד שנשאר שפיהם הוי לראובן בני של יעקב זה דוחק דא"כ הוה ליה לפרש בחתימת יוונים:

מחק פסול אלא במקום שריר וקיים וכשיעור שריר וקיים ולר' ירמיה בר אבא דאמר אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ ליחוש דלמא כתיב מגוואי מאי דבעי (ח) ומחתים סהדי יתירי מאבראי ואמר אנא לרבות בעדים הוא דעבדי א"ל מי סברת עדים כסדרן חתימי עדים ממטה למעלה חתימי וליחוש דלמא מתרמיא ריעותיה בשיטה אחרונה וגייז ליה לשיטה אחרונה וגייז ליה לראובן בהדיה ומתכשר בבן יעקב עד דתנן (ט)ב בן איש פלוני עד כשר דכתיב ראובן בן בחד דרא ויעקב עד עלוויה וליחוש דלמא גייז ליה לראובן בן ומתכשר ביעקב עד דתנן (ט)ג איש פלוני עד כשר דלא כתיב עד ואיבעית אימא לעולם דכתב עד דידעינן בה דהא חתימות ידא מלמטה למעלה חתימי. ומ"ת בין לרב הונא בין לרב ירמיה מתניתין דקתני מאחוריו ומפרש לה שתחתומין בין קשר לקשר ולאידך מלמטה למעלה אמאי תקינו הכי אלא (ו) שיהיו חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבחוץ ולא יצטרך כמו כן לרב הונא לכתוב שריר וקיים וי"ל דכל מה שיוכלו לשנותו מפשוט היו משנים לפי שלא יהיו הכל בקיאין לעשותו דלהכי מייתבא דעתיה:

וליחוש דלמא מתרמי ריעותא בשיטה אחרונה וגייז לה. ומ"ת והא אין למדין משיטה אחרונה להא מהדר הוא מעניינו של שטר והיכי גייז הא יהא פסול אם תתכה כיון דלא מהדר וי"ל דבמקושר לא נהגו חזרת השטר והיו למדין משיטה אחרונה דבפשוט ודאי אין למדין לפי שהעדים חתומים מבפנים ולא דייקי וחותמין רחוק מן הכתב שיטה ויכול לזייף באותה שיטה אי לאו משום דאמרינן אין למדין אבל במקושר שעדיו מאחוריו מלמטה למעלה מכווני שפיר לחתום כנגד שיטה אחרונה והשתא נמי כי למדין משיטה אחרונה (ח) יכול להזייף מבפנים לפי שאין העדים חותמים כנגד אותה השיטה שזייף ומ"ת והוא יחתום עדים כנגד הכתב שזייף מבפנים ויקיים באידך תלתא סהדי וי"ל אלא היה בשיטה כי אם עד אחד חתום ואם הוא עלמו ד)חתום שני פסולים מ"ל העדים שתחתו בראשונה הם טייטו בגליון שלמטה מן השטר מבחוץ אלא יבא אדם אחריהם ויכתוב שטר באותו גליון ויהיה העד לזה שזהו כתב ידו ומ"ת לרבי חנינא בן גמליאל מקושר שכתוב עדיו מתוכו היאך יעשנו פשוט הלא בפשוט איכא חזרת השטר ובמקושר ליכא ומ"כ כשיעשנו פשוט ולא יראו חזרת השטר יפסלוהו וי"ל ההיא דר' חנינא ב"ג על כרחך (ט) כתוב בפשוטים שלהם שריר וקיים: **דכתב** ראובן בן בחד דרא ויעקב עד בחד דרא עליויה. כלומר (י) כתוב לראובן בן בשיטה אחרונה והיינו בחד דרא ואחר כך יעקב עד לארכו של שטר ופירש ריב"ם אי בן בראש לראובן ואח"כ יעקב הוה אני גייז לשיטה אחרונה עד ראו של לראובן ועם בן שתחתיו ישאר בן יעקב וקושיא של ריב"ם (כ) כשאפרש שיעקב וראובן בחד דרא לארכו של שטר ובן תחת ראש לראובן שאם לא היה כשר בהכי בבן למעלה ויעקב עד למטה מאי דוחקיה לשנויי שבן גדול כראובן לימא שפירשו שראובן למעלה: (ל) **בא"ד** למטה דהשתא ליכא משום למידי ועוד אמאי תירץ גמרא דלא כתיב ביה עד ליישני כגון שכתב בו עד וכגון שיעקב למטה ומעט מיעקב תחת לראובן כדפרי' ועוד דהשתא לא קשיא מידי מה (ל) שהקשיתי לקמן שראובן בן יעקב עד פסול במקושר ויעקב עד גרידא כשר אלא ודאי לא הוה מצי לתרוצי הכי דאפילו כשראובן למעלה ובן יעקב למטה ומעט מיעקב תחת לראובן גייז לשיטה אחרונה עם ראו ועם בן שתחתיו ומתכשר בבן של מעלה ויעקב של מטה ולא כטועים (מ) טועים שאינו כשר בהכי אינו מפני משובות חבילות מעולות שפירשנו ואין להעלילו בלשונו כי זהוו שוגג אלא בן היה גדול ביותר והיה מחזיק כנגד כל שם לראובן שעליו ואחר כן יעקב דהשתא לא מצי גייז אלא לראובן [עם בן] ביחד ולא ישאר אלא יעקב [עד] והשתא ניחא הא דפריך דלמא גייז לראובן בן ומתכשר ביעקב עד ולא הוה מצי לשנויי שבן תחת ראש לראובן ומעט מיעקב תחת לראובן דהשתא לא מצי גייז לראובן בלא מעט מיעקב הכי לא הוה מצי לשנויי כדפריש[ת] דגייז לראו ולבן שתחתיו ישאר בן אל שם לראובן (נ) פ)[וגם יעקב ומתכשר בהכי אלא בן בנגד כל לראובן ל"ג בן תחת בן אל שם לראובן] ואי גייז לראו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר בן אל שם לראובן בן תחת בן אל שם לראובן (בן יעקב) שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחלת לראובן למטה בן כנגד לראו ומלא שהיה נשאר בן אל לראובן עלמו בולט לבן והוה גייז לראו של לראובן וגם בן אל מטה מלאו עמו וכן אל לראובן היה קשה כשתחלה אבל עתה שיכתוב הבן למטה כנגד הבן העליון אל לראובן ישאר בן אחד למטה ואחד למעלה ויהיה ניכר הקלקול שעשה ואפילו ימחקנו לאותו אל מטה יהא ניכר המחק ויכירו בית דין שהוא עשה אי נמי צריך שיכתוב בן בחותיות גדולות שיחזיקו כל לראובן בתחתיתו וזהו עיקר כי אז יהיה יותר היכרא ואין לחוש לזה הקלקול אלא בראובן לבדו אבל בשאר שמות לא: **ומתכשר** (ס) (בבן) יעקב עד. תימה היאך יתכשר והלא מכירים אנו שיעקב לא חתם זה ומה שבור לומר דבשלמא היה לתנן התם (גיטין דף פז.) שני גיטין שכתוב זה בלד זה לת שהעדים נקראו עמו כשר ופריך בגמרא וליתכשר אלי בראובן בן והאי ביעקב עד כמו שאפרשנו אחרי כן אלא הכא היכי מתכשר ואי בחתימת יוונית שחותמים אביהן תחלה ואיכא למימר (פ) שהאי יעקב שנשאר הוא העד שפי' הוי לראובן בנו יעקב זה דוחק דא"כ ה"ל בחתימת יוונית

וכשיעור שריר וקיים. וכל שכן יותר שיתחוק שני שיטין לו ג' כדי להעריס וכתב מאי דבעי והלר כתב שריר וקיים לכן פסול כל מקום שנוכל לומר בכאן היה יכול להיות כתוב שריר וקיים אבל בפחות משריר וקיים ליכא למיחש מידי:

וליחוש דלמא כתב מאי דבעי ומחתים סהדי מאבראי. אבל אי לא מתחתים להו היה פסול שסיום העדים יש לו להיות כנגד סיום השטר וליכא למימר דמטייט ליה מלד אחר דשמא יעשה שם האשרתא: **אנא** לרבות עדים קא עבדי. ויקיים בשלשה שלמעלה דמכל תלתא מקיימים כדאמרי' בפרק הזורק (גיטין פח:) והכא לא מצי לשנויי כדלקמן אין מקיימים אלא מעדים של מטה דפריך לקמן ומיחוש דלמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת ואמר כדי להרבות בעדים הוא דעבדי ואמר כל כי האי גווגא אין מקיימים אלא מעדים של מעלה (ו) ה"ל ליישני כאן אין מקיימין אלא מעדים של מטה וי"ל דהא מתני' בשילהי הזורק (שם) שמע מינה מכל בי תלתא מקיימין אבל לקמן שכתב בשיטה אחרונה אין מקיימין: מתניתין דקתני מאחוריו ומפרש לה שתחומין בין קשר לקשר ולאידך מלמטה למעלה אמאי תקינו הכי אלא (ו) שיהיו חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבחוץ ולא יצטרך כמו כן לרב הונא לכתוב שריר וקיים וי"ל דכל מה שיוכלו לשנותו מפשוט היו משנים לפי שלא יהיו הכל בקיאין לעשותו דלהכי מייתבא דעתיה:

וליחוש דלמא מתרמי ריעותא בשיטה אחרונה וגייז לה. ומ"ת והא אין למדין משיטה אחרונה להא מהדר הוא מעניינו של שטר והיכי גייז הא יהא פסול אם תתכה כיון דלא מהדר וי"ל דבמקושר לא נהגו חזרת השטר והיו למדין משיטה אחרונה דבפשוט ודאי אין למדין לפי שהעדים חתומים מבפנים ולא דייקי וחותמין רחוק מן הכתב שיטה ויכול לזייף באותה שיטה אי לאו משום דאמרינן אין למדין אבל במקושר שעדיו מאחוריו מלמטה למעלה מכווני שפיר לחתום כנגד שיטה אחרונה והשתא נמי כי למדין משיטה אחרונה (ח) יכול להזייף מבפנים לפי שאין העדים חותמים כנגד אותה השיטה שזייף ומ"ת והוא יחתום עדים כנגד הכתב שזייף מבפנים ויקיים באידך תלתא סהדי וי"ל אלא היה בשיטה כי אם עד אחד חתום ואם הוא עלמו ד)חתום שני פסולים מ"ל העדים שתחתו בראשונה הם טייטו בגליון שלמטה מן השטר מבחוץ אלא יבא אדם אחריהם ויכתוב שטר באותו גליון ויהיה העד לזה שזהו כתב ידו ומ"ת לרבי חנינא בן גמליאל מקושר שכתוב עדיו מתוכו היאך יעשנו פשוט הלא בפשוט איכא חזרת השטר ובמקושר ליכא ומ"כ כשיעשנו פשוט ולא יראו חזרת השטר יפסלוהו וי"ל דהא דר' חנינא ב"ג על כרחך (ט) כתוב בפשוטים שלהם שריר וקיים: **דכתב** ראובן בן בחד דרא ויעקב עד בחד דרא עליויה. כלומר (י) כתוב לראובן בן בשיטה אחרונה והיינו בחד דרא ואחר כך יעקב עד לארכו של שטר ופירש ריב"ם אי בן בראש לראובן ואח"כ יעקב הוה אני גייז לשיטה אחרונה עד ראו של לראובן ועם בן שתחתיו ישאר בן יעקב וקושיא של ריב"ם (כ) כשאפרש שיעקב וראובן בחד דרא לארכו של שטר ובן תחת ראש לראובן שאם לא היה כשר בהכי בבן למעלה ויעקב עד למטה מאי דוחקיה לשנויי שבן גדול כראובן לימא שפירשו שראובן למעלה: (ל) **בא"ד** למטה דהשתא ליכא משום למידי ועוד אמאי תירץ גמרא דלא כתיב ביה עד ליישני כגון שכתב בו עד וכגון שיעקב למטה ומעט מיעקב תחת לראובן גייז לשיטה אחרונה עם ראו ועם בן שתחתיו ומתכשר בבן של מעלה ויעקב של מטה ולא כטועים (מ) טועים שאינו כשר בהכי אינו מפני משובות חבילות מעולות שפירשנו ואין להעלילו בלשונו כי זהוו שוגג אלא בן היה גדול ביותר והיה מחזיק כנגד כל שם לראובן שעליו ואחר כן יעקב דהשתא לא מצי גייז אלא לראובן [עם בן] ביחד ולא ישאר אלא יעקב [עד] והשתא ניחא הא דפריך דלמא גייז לראובן בן ומתכשר ביעקב עד ולא הוה מצי לשנויי שבן תחת ראש לראובן ומעט מיעקב תחת לראובן דהשתא לא מצי גייז לראובן בלא מעט מיעקב הכי לא הוה מצי לשנויי כדפרי[ת] דגייז לראו ולבן שתחתיו ישאר בן אל שם לראובן (נ) פ)[וגם יעקב ומתכשר בהכי אלא בן בנגד כל לראובן ל"ג בן תחת בן אל שם לראובן] ואי גייז לראו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר בן אל שם לראובן בן תחת בן אל שם לראובן (בן יעקב) שאם יתחיל ויכתוב כנגד תחלת לראובן למטה בן כנגד לראו ומלא שהיה נשאר בן אל לראובן עלמו בולט לבן והוה גייז לראו של לראובן וגם בן אל מטה מלאו עמו וכן אל לראובן היה קשה כשתחלה אבל עתה שיכתוב הבן למטה כנגד הבן העליון אל לראובן ישאר בן אחד למטה ואחד למעלה ויהיה ניכר הקלקול שעשה ואפילו ימחקנו לאותו אל מטה יהא ניכר המחק ויכירו בית דין שהוא עשה אי נמי צריך שיכתוב בן בחותיות גדולות שיחזיקו כל לראובן בתחתיתו וזהו עיקר כי אז יהיה יותר היכרא ואין לחוש לזה הקלקול אלא בראובן לבדו אבל בשאר שמות לא: **ומתכשר** (ס) (בבן) יעקב עד. תימה היאך יתכשר והלא מכירים אנו שיעקב לא חתם זה ומה שבור לומר דבשלמא היה לתנן התם (גיטין דף פז.) שני גיטין שכתוב זה בלד זה לת שהעדים נקראו עמו כשר ופריך בגמרא וליתכשר אלי בראובן בן והאי ביעקב עד כמו שאפרשנו אחרי כן אלא הכא היכי מתכשר ואי בחתימת יוונית שחותמים אביהן תחלה ואיכא למימר (פ) שהאי יעקב שנשאר הוא העד שפי' הוי לראובן בנו יעקב זה דוחק דא"כ ה"ל בחתימת יוונית

הגהות הב"ח

(א) גב' מאי דבעי (ומתחתים סהדי יתירי מאבראי) תל"מ וע"ב לר"מ ל"ג ליה: (ב) רשב"ם ד"ה מחק וכו' במקום שיכול לומר כל"ל ומיכא שהיה נמחק: (ג) ר"ח עדים כסדרן חתימי מאחורי: (ד) ר"ה אלא מלמעה למעלה וכו' כנגד שיטה אחרונה זה אחר זה. נ"ב פי' לרב חסדא אי אפשר לומר דחתימי זה תחת זה דא"כ לא קשה כל עיקר דלמא גייז ליה לראובן כו' אלא זה אחר זה קאמר ואמר זועבלא הוא דקאמר דחתימי זה תחת זה: (ה) ר"ח ריעותא בשיטה אחרונה שכתב שם תנאי או פרעון. נ"ב פי' על שטר אחר: (ו) תוס' ד"ה אלא וכו' והכא נמי וכו' וי"ל דהא ממתני' דבשילהי הזורק שמע מינה דמבל כי תלתא: (ז) ר"ה מלמעה וכו' אמאי תקינו הכי אלא היה להם לתקן שיהיו חתומים כולן תחת שיטה אחרונה מבפנים ולא יצטרך כמו כן: (ח) ר"ה ויחוש וכו' כי למדין משיטה אחרונה אינו יכול לזייף מבפנים לפי שאין העדים חתומים כנגד וכו' ומ"ת והלא יחתום וכו' וי"ל אלא היה בשיטה אחת כי אם עד אחד חתום ואם הוא עלמו יחתום עד שני השטר פסול אי נמי וכו' ויכתוב שטר באותו גליון ויהייב את העד דזה כתב ידו ומ"ת: (ט) **בא"ד** דר' חנינא ב"ג על כרחך צריך לפרש במקושר דמהדר: (י) ר"ה דכתב ראובן וכו' כלומר דכתוב וכו' ופירש ריב"ם דבן גדול ומחזיק כנגד שם ראובן ראי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב וכו' ושאר בן יעקב הכ"ל וכ"ב הנ"ה: (כ) **בא"ד** יקושיא של ריב"ם היא כשנפרש שיעקב וראובן בחד דרא לארכו של שטר ובן תחת ראש ראובן וכשר בהכי אאם לא היה כשר בהכי א"ב בבן למעלה ויעקב עד למטה ומאי לא ליתכשר ומאי דוחקיה לשנויי שבן גדול כראובן לימא שפירושו שראובן למעלה: (ל) **בא"ד** ועוד דהשתא לא קשיא מידי מה שהקשה ריב"ם לקמן במקושר ובן יעקב עד פסול בלבד יעקב עד גרידא כשר. נ"ב כלומר הלא כמו שבבן יעקב עד לא מתכשר אלא בשבן למעלה יעד למטה תחתיו הוה כמו כן בראובן בן יעקב עד מתכשר בשבן למעלה שיעקב מתחת לראובן ודו"ק: (מ) **בא"ד** ולא כטועים שטועים ואומרים שאינו כשר בהכי דאינו וכו' זהוו שוגג אלא צריך לפרש בן היה גדול: (נ) **בא"ד** כדפרשית דגייז לראו ולבן שתחתיו ישאר בן אל שם לראובן הוה לשון ריב"ם לראובן בן בחד דרא ויעקב עליה ולריך שיכתוב בן תחת בן של (לראובן) לראובן בן יעקב דהשתא אי גייז לראו ישאר תרי בן זה תחת זה ויעקב אחר ראובן שאם יתחיל ויכתוב בכנגד תחלת לראובן בן יעקב עד: (ס) ד"ה ומתכשר ביעקב עד וכו' שני גיטין שבתבן זה בלד זה לת שהעדים הראשונים נקראים עמו וכו' ביעקב עד אתי שפיר כמו שפרשנו: (ע) **בא"ד** ואיכא למימר בהאי יעקב עד שנשאר שפיהם הוי לראובן בנו של יעקב זה דוחק דא"כ הוה ליה

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ח סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מד סעיף ח:

ד ב ג (מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' יב) סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף יא:

רבינו גרשום

ובסוף השיטה כשבא לסיימו קיימו דכתב הכי אות או תיבה פלונית דביני חיטי כשירה: מחק פסול אע"פ שמקוים. אם יש מחק באותו שטר ונכתב כלום על גבו אע"פ שמקוים לבסוף דכתב מ"מ פלוני דעל המחק פסול השטר: ולא אמרינן מחק פסול. אע"פ שמקוים: אלא במקום שריר וקיים. דאיכא למימר וראי זייפיה בההוא שטרא: ולרב ירמיה בר אבא דאמר. לעיל: אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ ליחוש דילמא כתיב מגוואי. תחת בבלין: מאי דבעי. אחר שתחמו העדים מאחריו והכי שמעי' האדנא [דהעדי'] התחילו לחתום מאחרי השטר כנגד כל כתיבת השטר ויכתבו כל חתימתן בשיטה אחת התחילו לחתום מלמעלה עד למטה וכוונו כך שהאחרון סיים את חתימתו כנגד שיטה אחרונה כדי שלא יכתוב בעל שטר יותר שיטה למטה מחתימת האחרון שאם כתב שיכולין בית דין לידע שזייף. והאי רב ירמיה בר אבא וכולהו הני דלקמן לא בעי סימן של שריר וקיים אלא סיום חתימת עדים כנגד שיטה אחרונה ומש"ה מקשי וליחוש דילמא מחתים כנגדו עד רביעי מבחוץ ויכתוב מבפנים כנגד חתימתו ודייף מאי רבעי ומכוין שיסיים שיטה אחרונה של שטר כנגד סוף החתימה של אותו עד רביעי ואם ישאל לו בית דין למה חתמת עליו עד רביעי יאמר אנא כדי לרבות בעדים הוא דעבדי כדי שיתפרסם הדבר יותר. ומשני מי סברת דעדים כסדרן כתיבי. מלמעלה למטה בשיטה אחת דמצי לזייף כדמפרש. לא עדים מלמטה כנגד שיטה אחרונה מתחילין לחתום ומסיימין חתימתן כנגד שיטה העליונה. ואי אמרת אכתי ליחוש דילמא כתב מגואי לתחת מאי רבעי ויחתום עד רביעי מאבראי ליכא למיחש להכי משום הואיל דצריך לחתום ממטה למעלה כשאר החתומין לא מצי לצמצם ולכוין שלא תהא תחימות אותיותיו קצרות או ארוכות האחרונות יותר מן הראשונות כדי שיגיע למקום העדים אי מזייף איכא הכירא בהכי. ואבתי אע"ג דאוקמת דעדים ממטה למעלה חתימי הא אכתי מזייף ליה דאיכא למיחש דילמא איתרמי דנכתב ריעותא בשיטה אחרונה. כגון שלא הספיק הלבלר לסיים השטר עד שפרע הלוה מקצת החוב ואותו מקצת שפרע נכתב בשיטה אחרונה שפרע לו כך וכך מן החוב שכתוב למעלה ועכשיו גייז ליה לשיטה אחרונה שיש בה ריעותא וגייז עמה ראובן שנכתב בנגדה מבחוץ ומתכשר עדיין העדות בבן יעקב עד שנשתייר מחתימת הראשון דתנן בן איש פלוני עד כשר ואתי טריף כל החוב שכתוב בו בתחילה: ומשני דכתב הכי דלא מצי לזיופי דכתיב ראובן בן בחד דרא כגון ראובן ותחת

ראובן כתב בן וכתב יעקב עד סמוך לראובן דאי גייז ליה לראובן לא מצי גייז ליה כלא בן ולא מתכשר החתימה ביעקב עד ולא אתי למיגז. וליחוש דכשר היא ביעקב עד בלבד ואתי למיגז: ומשני דלא כתב עד והשתא ליכא למיחש דאי גייז לראובן בן לא מתכשר ביעקב לחוד: ואיבעית אימא. אפי' אי כתב יעקב עד ליכא למיחש דגייז דאמרי עדים יעקב זה כתיבת ראובן היא ולא של יעקב. [ודלמא] אמרי ב"ד